

Släktforskarträff i Alingsås med ”Skarprättare och bestraffning”

Alingsås Släktforskarförening hade på sitt årsmöte tisdagen den 18 februari besök av Ulf Andersson från Landsarkivet i Göteborg som höll ett föredrag om Skarprättare och bestraffning.

De olika straffen med sin respektive verkställare kan beskrivas som en trappa.

Första steget är korrektion, det vill säga stryk utförd av ”inofficiell” person i hemmet eller på arbetsplatsen.

Andra: Böter, uttagna av officiell tjänsteman. Tredje: Fängelse med fängvaktare som verkställare. Fjärde: Kroppsstraff som utfördes av en profoss som var vakt, ordningsman vid tinget. Han kallas ibland bödel. Kallades senare häradstjänare och försvann sedan på 1840-talet. Femte steget var dödsstraff som verkställdes av en skarprättare.

Det förekom även kortare fängelsestraff och häktningar i väntan på rättegång.

Fängelse på vatten och bröd räknades som kroppsstraff. Spöstraff utdömdes till män och risstraff till kvinnor. Max 40 par spö och 30 par ris x 3 det vill säga 120 slag respektive 90 slag. Man slog tre gånger med varje par som sedan byttes ut. Slagen måste ske i viss hastighet, ej för fort eller för sakta. Gatlopp var ett militärt straff där man sprang mellan två led med män som slogs med käppar.

Under 1800-talet var hängning ett straff endast för sedelförfalskare. Hängning försvann 1858. På 1700-talet hängdes sedel- och myntförfalskare utanför riksbanken i Gamla stan, Stockholm.

Straffet kunde skäpas genom att högra handen avhugges innan halshuggningen eller stegling det vill säga att kroppen styckades och sattes upp på avrättningsplatsen, detta gällde bara män. Kvinnor kunde halshuggas först och brännas sedan. Det finns endast ett känt exempel där en kvinna brändes levande, det var en trollkunnig kvinna i Stockholmstrakten. Ett annat sätt att skärpa straffet var att låta fel person utföra straffet till exempel skarprättarens dräng utförde avrättningen.

Under perioden 1749-1910 avrättades cirka 2.000 personer i Sverige varav 1328 1749-1799, 609 1800-1859 och 30 1860-1910. 1910 skedde den sista avrättningen i Sverige och då användes för första och sista gången en giljotin som kom från Frankrike.

Dödsstraffet avskaffades i lag 1921 och militärt dödsstraff i krigstid avskaffades 1971.

Varje härad och varje stad hade en avrättningsplats. Alingsås avrättningsplats låg vid Häradsberget. Platsen för avrättning var väl synlig och låg vid kommunikationsleder. Detta för att så många som möjligt skulle kunna se och dess-

utom hängde ofta gamla rester av kroppsdelar kvar långt efteråt.

Avrättningar var offentliga till år 1877 och var ett riktigt folknöje. Efter detta årtal utfördes straffet på fängelsegårdar. Inte många tyckte att dödsstraff var fel. Skarprättaren var en stadstjänsteman med fast årslön plus extra efter förrättning. Skarprättarna var ofta släkt med varandra och bildade riktiga dynastier. 1727 kom en fast taxa i Stockholm och 1736 en rikslista.

I Västsverige fanns från början en skarprättare i Skara och en i Göteborg, det ansågs senare för dyrt. Ett distrikt inrättades då innefattande Göteborgs- och Bohuslän, Hallands-Skaraborgs- samt Älvsborgs län med en skarprättare i Göteborg. Den siste skarprättaren i Västsverige hette Bergendal och då han 1876 blev dömd för mened drogs tjänsten in.

Medarrangör var Studieförbundet, Vuxenskolan.